

<http://dx.doi.org/10.16926/kik.2018.01.10>

Natalia DOBRZENIECKA

Uniwersytet Wrocławski

e-mail: natalia.dobrzniecka@uwr.edu.pl

Aspekt strukturalny poradnika dietetycznego

Streszczenie

Celem artykułu było opisanie struktury poradnika dietetycznego. Badaniu poddane zostały cztery współczesne poradniki ukazujące się w latach 2013–2014. W analizie materiału posłużono się metodą opisu aspektu strukturalnego zaproponowaną przez Marię Wojtak. Wzorzec kompozycyjny tekstu cechuje się podobną strukturą we wszystkich analizowanych publikacjach. Poradnik dietetyczny to specyficzny tekst użytkowy, który jest realizacją dyskursu poradnikowego. Niewątpliwie na jego kształt wpłynęły uwarunkowania kulturowe i społeczne oraz zapotrzebowanie na popularnonaukową literaturę z nurtu poradnikowego. Tego typu teksty odgrywają znaczącą rolę we współczesnej przestrzeni komunikacyjnej, dlatego też warto skupić na nich uwagę badawczą. Należy zauważyć, że opisywane zjawiska są interdyscyplinarne, co spowodowane jest tym, że teksty te pełnią jednocześnie funkcję nie tylko informacyjną, lecz także reklamową.

Słowa kluczowe: poradnik, dyskurs poradnikowy, tekst, struktura.

Wprowadzenie

Celem artykułu jest opis i przedstawienie aspektu strukturalnego współczesnego poradnika dietetycznego. Problematyka związana z realizacjami tekstowymi dyskursu poradnikowego nie była do tej pory szczegółowo opracowana w literaturze językoznawczej i istnieje potrzeba uwzględnienia jej w badaniach dyskursologicznych oraz komunikacyjnych. Tematyka związana z poradnictwem sporadycznie pojawia się we współczesnej refleksji naukowej. Do tej pory zajmowali się nią przede wszystkim: Maria Wojtak (1994), Ewa Ficek (2013a, 2013b) oraz Walde-

mar Źarski (2008, 2010, 2013). Dostrzegam jednak deficyt wiedzy w takich obszarach, jak: charakterystyka genologiczna konkretnych tekstów użytkowych, szczegółowy opis ich rejestrów stylistycznych i uwarunkowań kulturowych. W niniejszym artykule skupię się na opisanu komponentu strukturalnego poradnika dietetycznego, tj. „zbioru reguł dookreślających najważniejsze poziomy organizacji gatunkowego schematu, relacje między tymi poziomami i sposoby funkcjonowania owych poziomów” (Wojtak 2004, 16).

Współczesna sytuacja komunikacyjno-społeczna zobowiązuje nas do spostrzeżenia faktu, jakim jest nazwanie naszych czasów „epoką ciała” (Witosz 2005). Zainteresowanie cielesnością przykuwa uwagę nie tylko psychologów czy socjologów, lecz także językoznawców. Połączenie zjawisk z pogranicza kilku dyskursów (kulinarnego, dietetycznego, medycznego, terapeutycznego) pozwoliło na wytworzenie hybrydowego, nieostrego i niezbadanego dotąd gatunku tekstów, jakimi są poradniki dietetyczne. Wzrost liczby publikacji poradnikowych można powiązać z obecną w nowoczesnej kulturze tendencją do poszukiwania fachowych porad we wszelkich sprawach życiowych. Współcześnie, z roku na rok wzrasta liczba poradników z zakresu dietetyki, czyli szeroko rozumianego „zdrowego stylu życia”. Czytelnik tego typu literatury użytkowej dopasowuje swoje potrzeby do sytuacji, w której się znajduje, przez co ważne stają się dla niego aspekty rzeczywistości pozajęzykowej – np. jeśli będzie on poszukiwał wyłącznie instrukcji przygotowania potraw, zapewne sięgnie po książkę kucharską; jeśli zaś dodatkowym kryterium stanie się szeroko rozumiana dietetyczność posiłku, sięgnie po poradnik dietetyczny, w którym zawarty będzie zarówno przepis kulinarny, jak i porada dietetyczna.

Poradnik dietetyczny sytuuje się w dyskursie poradnikowym, będąc jednocześnie przykładem tekstu użytkowego. Składa się przede wszystkim z tytułu, wstępu, przepisów kulinarnych (wzbogaconych o porady dietetyczne), porad dotyczących ćwiczeń fizycznych oraz spisu treści. Poradnik można scharakteryzować takimi cechami, jak: szablonowość, stereotypizacja, perswazyjność oraz różnorodność stylistyczna. Poradnik dietetyczny zbudowany jest na bazie wzorca gatunkowego książki kucharskiej, lecz rozbudowuje go o ujęcie dietetyki. Skupia on w sobie aspekt strukturalny (segmentacja), pragmatyczny (rama kontekstowa i potencjał illokucyjny) oraz stylistyczno-leksykalny (Witosz 2005). Dla opisanania funkcji tych specyficznych tekstów użytkowych istotne jest również zrozumienie szerokiego kontekstu społeczno-kulturowego omawianych kwestii. Pod wpływem przeobrażeń natury ekonomicznej zmieniło się rozumienie pojęcia diety i dietetyki. Liczne dyskusje na temat wpływu następstw rozwoju cywilizacji na sytuację zdrowotną pokazują, które

znaczenia przywołanych pojęć dla użytkowników języka są istotne i podstawowe, a które drugorzędne (Kaczor 2016, 65).

W artykule poruszę tylko najistotniejsze zagadnienia związane ze schematem kompozycyjnym poradnika dietetycznego. Należy podkreślić, że poradnik cechuje się zmienną strukturą. Jego aktualizacje mogą zbliżać się do formy podręcznika, a nawet do formy instrukcyjnej. Ewa Ficek (2013a) słusznie zauważa, że specyfikacja na podrozdziały i rozdziały jest silniejsza w poradnikach uchodzących za specjalistyczne. Stwierdza również, że im zawarte treści są mniej skomplikowane, tym schemat staje się mniej restrykcyjny. Analizowane poradniki dietetyczne należy uznać za niespecialistyczne, tym samym ich schemat nie jest wieloaspektowy i wieloelementowy.

Uproszczony model układu segmentów poradnika zawiera (Ficek 2013a, 119):

- a) części wstępne (wstęp, przedmowa, uwagi wstępne),
- b) część właściwą (odpowiednio wyodrębnione rozdziały),
- c) części końcowe (zakończenie, posłowie, indeks, literatura, informacje dodatkowe),
- d) „elementy ruchome” (słowniczek, spis treści, testy).

Struktura poradnika jest dostosowana do percepcji czytelnika. Odpowiednie ułożenie segmentów powinno pomóc w utrzymaniu uwagi odbiorcy, pobudzeniu go do aktywności oraz samodzielnej pracy z tekstem.

1. Tytuł

Rozważania rozpocznę od przeanalizowania tytułów wybranych poradników dietetycznych. Tytuł rozumiany jest tutaj jako tekst językowy. W tekstach użytkowych powinien on pełnić funkcję porządkującą oraz informacyjną. Istnieją różne rodzaje tytułów: introligatorski, wstępny, pełny, główny, dodatkowy. Pierwotnie były one długie i obszerne, szczególnie w XVIII i XIX wieku. Długie tytuły można jednak podzielić na mniejsze jednostki, co tworzy nam swoiste podtytuły. Współczesne tytuły są krótkie, zwarte i skondensowane. Eliptyczność, nominalność, perswazyjność — te cechy akcentują użyteczność tekstów tytułów nadawanych poradnikom. W tym miejscu należy podkreślić, że stosowanie chwytów perswazyjnych przy nadawaniu tytułów jest rezultatem współczesnej sytuacji ekonomicznej i rzeczywistości społeczno-kulturowej (Dawidziak-Kładoczna 2015, 132).

Za Waldemarem Żarskim (2008) stwierdzam, że w tytułach poradników nazwisko autora pełni funkcję kataforyczną. Zjawisko to widoczne

jest szczególnie w przywołanych przeze mnie publikacjach, takich jak: *Przepis na sukces Ewy Chodakowskiej czy Żyj zdrowo i aktywnie z Anną Lewandowską*. Nazwiska autorek poradników stają się w tej sytuacji swoistą marką — wartością samą w sobie, reprezentującą wysoką jakość „produktu”. Ogromną rolę przy nadawaniu tytułów poradnikom dietetycznym odgrywa kompetencja komunikacyjna nadawcy oraz świadomość językowa i wiedza o świecie odbiorcy. Swoista intencjonalność autora dotyczy zamiaru stworzenia spójnego tekstu, czyli osiągnięcia konkretnego celu komunikacyjnego. Zadaniem tytułu jest przede wszystkim identyfikacja kontekstu, a także podanie informacji na jego temat. Informatywność tytułu zależy w głównej mierze od stopnia znajomości tekstu. W przypadku tekstów użytkowych jest to jedna z jego podstawowych cech. Najbardziej prototypowe jest użycie nazwy gatunkowej lub leksemu, który wiąże się z kulinariami i dietą. Tytuły analizowanych poradników odsyłają do tekstów, których głównym celem jest pomoc w zdrowym odżywianiu. Konkretnie instruowanie czytelnika co do wykonywania zleconych czynności ma ukazywać potencjał illokucyjny stosowanych strategii komunikacyjnych.

Współcześnie wyróżnić można dwa schematy: 1. tytuł + podtytuł oraz 2. tytuł + informacja gatunkowa (Żarski 2008, 113). W tym miejscu należy zaznaczyć, że określenie i identyfikacja współczesnych tytułów i podtytułów nie stanowi łatwego zadania, szczególnie gdy problem dotyczy informacji gatunkowej. W dwóch badanych poradnikach wykorzystany został schemat pierwszy:

- (a) *Przepis na sukces Ewy Chodakowskiej* (tytuł) + *moje wybory, moja dieta, moje ćwiczenia* (podtytuł);
- (b) *Konrad Gaca. Moje odchudzanie* (tytuł) + *motywacja, żywienie, trening* (podtytuł).

Podtytuły, w podanych powyżej przykładach, doprecyzowują tytuł główny, mimo iż do ich stworzenia użyto hiperonimicznych pojęć związanych z kulinariami i sportem, np. *dieta, ćwiczenia, żywienie, trening*. Treść tytułu oprócz funkcji pragmatycznej sygnalizuje znaczenie globalne tekstu właściwego. Wiele zależy również od jego metaforyczności. Tytuł zapowiada treść lektury, a podtytuł powinien precyzować i utożsamiać najistotniejsze aspekty tematu sygnalizowanego w tytule głównym. Tytuł utworu pełni określone funkcje. Aktualizacja tekstu pozwala na umiejscowienie go w konkretnym kontekście komunikacyjnym, lecz także umożliwia mu przewidywanie znaczeń globalnych związanych z tematyką tekstu właściwego. We wszystkich analizowanych poradnikach tytuł wskazuje na duży stopień perswazyjnego oddziaływania na czytelnika. Co za tym idzie, czytelnicy oczekują na specyficzny rodzaj informacji. Funkcja

pragmatyczna tytułu polega przede wszystkim na szczególnym oddziaływaniu na odbiorcę. Jest to spowodowane atrakcyjnością tytułu oraz aktywizacją wiedzy odbiorcy i łatwością przetwarzania informacji w nim zawartej (Żarski 2008, 118). Współcześnie funkcję tytułu w tekstach poradnikowych przejmują także komercyjno-reklamowe napisy na okładce, które nie wchodzi w skład tytułu na stronie tytułowej (Żarski 2008, 117).

Tytuł dzieła zawiera przede wszystkim informacje dotyczące treści utworu. W tekstach użytkowych ma on również funkcję perswazyjną. Powinien także porządkować wiedzę czytelnika oraz otwierać zakres możliwości interpretacyjnych. Podtytuł powinien zaś stanowić dopowiedzenie, doprecyzowanie poruszanej w tekście tematyki.

2. Wstęp

Wstępy tekstów poradnikowych charakteryzują się osobliwymi właściwościami językowymi, które cechują komunikację użytkową. Jest to związane z intencją autora tekstu. Wstęp w poradniku jest pierwszym dłuższym tekstem, poprzedzającym tekst właściwy. Realizuje się w nim triada aktu komunikacji: nadawca, komunikat, odbiorca. Podobnie jak Waldemar Żarski (2008), wstęp rozumiem jako skończony i spójny ciąg znaków o strukturze gramatycznej (kohezja) i semantycznej (koherencja).

Na płaszczyźnie językowej wstępu występują składniki o zróżnicowanym stopniu obligatoryjności. Są to przede wszystkim informacje o genezie książki i jej celu, np.:

Postanowiłam zatem opracować kompleksowy poradnik, poświęcony zasadom zdrowego stylu życia i racjonalnego odżywiania. Mój **Przepis Na Sukces**. A oto jego składniki:

- motywacja do zmiany trybu życia,
- odrobina wytrwałości i silnej woli,
- prawidłowe odżywianie,
- regularna aktywność fizyczna,
- regeneracja (Chodakowska 2014).

Temat zdrowego życia we wszystkich jego aspektach stawał się powoli moją pasją. Internet pozwolił mi się dzielić nią na blogu. Mam nadzieję, że ta książka namówi kolejne osoby do zdrowego stylu życia. Jest w niej garść potrzebnej wiedzy i dużo powodów, dla których warto zmienić swoje życie. Liczę na to, że niniejsza książka sprawdzi się jako motywator i wskazówka (Lewandowska 2014, 8).

Najczęściej wstęp konceptualizowany jest jako *słowo wstępne*, *wprowadzenie*, *przedmowa*. Znajduje się w nim także miejsce na metajęzykowe rozważania. Zabieg wykorzystujący zwerbalizowane refleksje ma na celu

uwiarygodnienie postawy autora tekstu. Takie postępowanie ma zmniejszyć dystans relacji na linii nadawca–odbiorca. Wstęp ma zazwyczaj charakter poznawczo-perswazyjny, by w atrakcyjny sposób nakłonić odbiorcę do lektury tekstu zasadniczego. Używane są perswazyjne strategie komunikacyjne, co ma na celu przekonanie odbiorcy do przeczytania i zakupu książki.

Jednym z najistotniejszych wyróżników wstępu jest przede wszystkim uzależnienie od tekstu głównego. Czytelnik czyta komentarz autora jeszcze przed lekturą tekstu właściwego. Jedną z cech wstępu, która skraca dystans pomiędzy nadawcą a odbiorcą, jest powiadomienie czytelnika o niedoskonałościach tekstu, np.

ta książka jest dla osób, które szukają odpowiedzi na pytanie „jak żyć zdrowo?”. Próbuję podpowiedzieć, co i jak warto jeść, jak się uaktywnić sportowo. To bardzo szeroki zakres wiedzy, więc zamieszczam tu tylko podstawy, piszę o sprawach najistotniejszych i liczę na to, że czytelnicy już świadomi, jak wiele zależy od nich samych, będą dalej poszukiwać własnego sposobu na zdrowie (Lewandowska 2014, 9).

Taki zabieg „urealnia” osobę, która udziela porad czytelnikowi. Wskazuje on także na akceptowalne słabości, które uwiarygodniają radzącego (w tym sam akt porady). Najistotniejszym wyróżnikiem wstępu w poradnikach dietetycznych jest perswazyjność, co wiąże się z funkcją reklamową tekstu. We wstępach zamieszczane są reklamy różnych produktów, które publikuje wydawnictwo lub sam autor. Informacje te znajdują się na końcu słowa wstępnego, wykorzystując przy tym atrakcyjne miejsce, by móc przykuć uwagę czytelnika. Wstępy analizowanych poradników dietetycznych są częściami autonomicznymi. Celem tych wstępnych rozważań jest przekazanie wiedzy sytuacyjnej czytelnikowi, opowiedzenie o okolicznościach powstania dzieła oraz wyjaśnienie podstawowych pojęć z zakresu omawianej tematyki. Prezentacja zgromadzonego materiału pozwala wysnuć wniosek, że założenia wstępu mają typowe odniesienia do zawartości treściowej poradników oraz odnoszą się do tych samych treści: (1) prezentujących nadawcę i odbiorcę na poziomie tekstowym, (2) wskazujących cel i założenia publikacji, (3) zachęcających do lektury i zyczliwego przyjęcia przez czytelników (Dombrowski 2017, 182).

3. Przepis

W przepisie kulinarnym możemy wyodrębnić segmenty formalne i funkcjonalne. Przepisy występują najczęściej w formie dyrektyw do zbiorowego lub anonimowego odbiorcy. Należą one do odmiany specja-

listycznej języka, lecz pod względem formy zbliżają się do języka potocznego. Są to teksty instrukcyjne, w których dominuje prosta składnia. Są one reprezentacjami tekstów o wysokiej użyteczności. Struktura przepisu składa się przede wszystkim z nazwy potrawy, składników koniecznych do jej przygotowania (ilości), niezbędnych narzędzi oraz sposobu wykonania. W dużym stopniu odwołuje się ona do rzeczywistości pozajęzykowej. Czytelnik oczekuje konkretnych informacji, mających mu pomóc w przyrządzeniu potrawy. Funkcję identyfikacyjną potrawy pełni jej tytuł.

Tytuły przepisów kulinarnych w poradnikach dietetycznych można podzielić na pięć grup (Żarski 2008, 165):

1. Zadiektywizowane przysłowki z przyimkiem *po*, np. *ryba z warzywami, prawie po grecku; fasolka prawie po bretońsku; pomidory po sycylijsku z czarnymi oliwkami*;
2. Rzeczowniki w dopełniaczu z przyimkiem z nazywające główny składnik potrawy, np. *galaretka z czerwonej soczewicy, sos z rabarbaru, filety z indyka, lody z kiwi, filet z kaczki, surówka z dyni*;
3. Rzeczownik w narzędniku z przyimkiem z nazywający typowy składnik dodatkowy, np. *gołąbki z kaszą gryczaną i pieczarkami, kasza gryczana z grzybami, pomidory z pesto, serowa pasta z ziołami*;
4. Rzeczownik w miejscowniku z przyimkiem *w*, np. *dorsz pieczony w ziołach, dorsz pieczony w sosie pomidorowym z serem feta, pstrąg w sosie jogurtowo-cytrusowym, pieczony łosoś w marynacie miodowo-imbirowej, indyk w warzywach*;
5. Rzeczowniki w miejscowniku z przyimkiem *na*, np. *kurczak pieczony na soli, łosoś na parze*.

Mimo iż poradniki dietetyczne wyszły poza ramę wzorca gatunkowego książki kucharskiej, nadal czerpią z niego inspirację. Jedynym niezmiennym i niezmodyfikowanym segmentem są właśnie tytuły przepisów kulinarnych. Mimo poszerzenia zakresu tematycznego o aspekt dietetyczności, tytuły potraw pozostają w początkowej, stałej postaci. W segmencie poradnika, w którym znajdują się przepisy kulinarne, odnaleźć możemy zwerbalizowane struktury, łączące w sobie zarówno przepis, jak i poradę.

4. Spis treści

Kolejnym opisywanym przeze mnie segmentem poradnika jest spis treści. W poradniku dietetycznym nie jest to przejrzysty zbiór przepisów – brak kryteriów doprowadził do przypadkowego oraz subiektywnego łączenia i nazywania grup przez autorów.

Spis treści związany jest z określonym miejscem przekazu i charakteryzuje się konkretnym odwzorowywaniem kontekstu. Prototypowa książka kucharska zawiera zarówno spis treści, jak i indeks. W żadnym z analizowanych poradników nie ma indeksów. Za potoczną klasyfikacją sceny kulinarnej, która oparta jest na zasadzie porządkowania rzeczywistości pozajęzykowej, tworzone są spisy treści w poradnikach dietetycznych. Jednym z determinantów, przy wyborze układu spisu treści w wybranych publikacjach, jest naturalny podział posiłków: *Moje przepisy – Śniadanie – Drugie śniadanie – Obiad – Podwieczorek – Kolacja* (Chodakowska 2014). Jest on zdeterminowany przez tradycje i konwencje kulturowe oraz odzwierciedla wiele przejawów rzeczywistości pozajęzykowej. Spis treści w poradniku dietetycznym różni się od tego zawartego w książce kucharskiej – w tekście kulinarnym kategoryzacja przepisów dokonywana jest w oparciu o konkretne kryteria. Zazwyczaj jest to klasyfikacja stworzona na podstawie wykorzystywanych do sporządzenia potrawy produktów żywnościowych. W poradniku spis treści zawiera także porady dietetyczne oraz porady dotyczące ćwiczeń fizycznych. Oba typy porad są równie ważne, co przepisy kulinarne. W poradniku Ewy Chodakowskiej znajduje się 150 ponumerowanych przepisów, lecz nie są one indywidualnie zawarte w spisie treści. Umieszczone są pod hasłem *Moje przepisy*. U autorki Anny Lewandowskiej (2014) następuje podział na konkretny typ spożywanego jedzenia: *Co jemy: węglowodany, błonnik, białka, tłuszcze, witaminy, minerały*. Przepisy kulinarne również nie są szczegółowo umiejscowione w spisie treści. Posiłki podzielone są według norm przyjętych w rzeczywistości pozajęzykowej, ponadto wzbogacone są o aspekt czasowy. Menu zbudowane jest na zasadzie wyodrębnienia każdego miesiąca, z uwzględnieniem produktów występujących w konkretnej porze roku. Spis treści u Cezarego Żaka (2013) związany jest z okładkowym podtytułem: *12 kroków do dobrej wagi* i właśnie według tej kategorii jest on skonstruowany. Konrad Gaca wyróżnia się tym, że jako jedyny z czwórki autorów jest specjalistą w dziedzinie dietetyki – ten fakt miał bardzo duży wpływ zarówno na treść utworu, jak i na spis treści. W jego poradniku podkreślony jest problem otyłości, a więc wyeksponowana zostaje kwestia dotycząca ‘zdrowotności’ i ‘dietetyczności’ przygotowywanych posiłków. Jego przepisy kulinarne uporządkowane są przy pomocy kategoryzacji produktów żywnościowych: *nabiał, pieczywo, wołowina, filet z kurczaka, ryba, desery, dla wegetarianów*. Spis treści oparty jest zaś na tematyce otyłości, a granice rozdziałów wyznaczają porady związane z jej leczeniem (Gaca 2013).

5. Warstwa ikoniczna

Ikoniczność przepisów kulinarnych realizowana jest na wiele sposobów. Tytuł przepisu zazwyczaj drukowany jest inną, pogrubioną czcionką. Charakterystyczne są także środki służące do podawania informacji o czasie potrzebnym do przygotowania potrawy, liczbie osób oraz o kaloryczności. Osobno zaznaczony zostaje spis składników niezbędnych do przygotowania potrawy. Ilustracje przepisów są wykładnikami sensów, które są przekazywane przy pomocy instrukcji. Elementy wizualne podkreślają walory estetyczne funkcji informacyjnej.

W analizowanych poradnikach dietetycznych uzupełniają się kody werbalne i ikoniczne. Fotografie gotowych potraw, najczęściej w formie autonomicznych obiektów, zamieszone są właściwie obok każdego przepisu kulinarnego. Przed przeczytaniem przepisu odbiorca widzi zdjęcie potrawy, a dopiero później zapoznaje się z tekstem. Współcześnie obraz pełni nie tylko funkcję estetyczną, lecz przede wszystkim reklamową i perswazyjną. W wybranych tekstach użytkowych nie znajdziemy zdjęć, obrazków czy rycin kolejnych etapów przyrządzania potrawy. Takie typy obrazowania ułatwiają wykonywanie poszczególnych czynności, pełniąc tym samym funkcję dydaktyczną. W wybranych publikacjach wizualizowany jest jedynie efekt końcowy w postaci przyrządzonej potrawy.

Jednym z komponentów poradników dietetycznych są porady dotyczące ćwiczeń fizycznych. Tego typu zalecenia również wizualizowane są przy pomocy fotografii. Ważny jest tutaj nie tylko aspekt estetyczny, lecz przede wszystkim praktyczny. Elementy ikoniczne bezpośrednio oddziałują na odbiorcę. W przypadku zdjęć potraw wzmacniana zostaje funkcja estetyczna dania. Natomiast w przypadku fotografii ilustrujących konkretne ćwiczenie fizyczne ukazana zostaje funkcja informacyjna obrazu. Atrakcyjne dla czytelniczego oka zdjęcia wzmacniają potencjał illokucyjny poradnika dietetycznego.

Uwagi końcowe

Celem artykułu było omówienie aspektu strukturalnego poradnika dietetycznego. Analizie poddane zostały wybrane realizacje tekstowe tak manifestowanego współcześnie dyskursu poradnikowego. Wzorzec kompozycyjny tekstu cechuje się podobną strukturą we wszystkich analizowanych przykładach.

Osobliwości pojawiają się we wstępach (elementy perswazji w postaci strategii komunikacyjnych, np. powiadomienie czytelnika o niedoskona-

łościach tekstu czy „urealnienie” nadawcy, podejmowanie prób skrócenia dystansu między nadawcą a odbiorcą, odwoływanie się do sytuacji życiowych, próby motywacji czytelnika). Istotna jest również warstwa uzupełniająca tekst główny (ilustracje, zdjęcia), ponieważ elementy ikoniczne bezpośrednio perswazyjnie oddziałują na czytelnika. Użycie tego typu środków spowodowane jest głównie faktem, że teksty poradników pełnią współcześnie funkcję nie tylko informacyjną, lecz także reklamową.

Przedstawione w artykule poradniki zostały skierowane do odbiorców indywidualnych, a także zbiorowych. Rozważania zostały przeprowadzone na podstawie analizy składowych części tekstu. Zaobserwowano zmiany w stylu paratekstów. W tekście poradnika dietetycznego dochodzi bowiem do łączenia różnych gatunków tekstu oraz dyskursów: kulinarnego, dietetycznego, medycznego oraz terapeutycznego.

Bibliografia

Wykaz źródeł (literatura podmiotu)

- Chodakowska E., Kavoukis, L., 2014, *Przepis na sukces Ewy Chodakowskiej*, Warszawa.
- Gaca K., 2013, *Konrad Gaca. Moje odchudzanie*, Lublin.
- Lewandowska A., 2014, *Żyj zdrowo i aktywnie z Anną Lewandowską*, Warszawa.
- Żak C., 2013, *Moja skuteczna dieta*, Poznań.

Literatura przedmiotu

- Dawidziak-Kładoczna M., 2015, *O funkcjach tytułów prac naukowych z zakresu językoznawstwa*, „Roczniki Biblioteczne”, 59, s. 125–139.
- Dombrowski A., 2017, *Wstęp w poradnikach zdrowia wydawanych w latach 1918–1939*, [w:] W. Ślusarczyk, W. Korpalska (red.), *Czystość i brud. Higiena między wielkimi wojnami (1918–1939)*, Bydgoszcz, s. 181–191.
- Ficek E., 2013a, *Poradnik. Model gatunkowy i jego tekstowe aktualizacje*, Katowice.
- Ficek E., 2013b, *Rada a/i porada w przestrzeni komunikacyjnej. Pytania i postulaty badawcze*, [w:] B. Mitrenga (red.), *Linguarum silva*, t. 2: *Słowo – znaczenie – relacja w języku i w tekście*, Katowice, s. 143–159.
- Kaczor M., 2016, *Semiwegetarianizm czy be active i be fit motivation? Dieta – propozycja rekonstrukcji znaczeń (na podstawie programu TVN Meteo Active)*, [w:] W. Żarski (red.), *Kuchnia i stół w komunikacji społecznej. Dyskurs, tekst, kultura*, Wrocław, s. 65–75.

- Kamińska-Szmaj I., Piekot T., Zaśko-Zielińska M. (red.), 2006, *Oblicza komunikacji 12. Perspektywy badań nad tekstem, dyskursem i komunikacją*, Kraków.
- Ostaszewska D., Cudak R. (red.), 2009, *Polska genologia lingwistyczna*, Katowice.
- Rejter A., 2004, *Wzorzec gatunkowy staropolskich poradników myśliwskich i jego uwarunkowania*, [w:] D. Ostaszewska (red.), *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 2: *Tekst a gatunek*, Katowice, s. 246–257.
- Witosz B., 2005, *Genologia lingwistyczna. Zarys problematyki*, Katowice.
- Wojtak M., 1994, *Przyjacielsko, miło, zrozumiale, czyli o stylu poradnika*, [w:] S. Gajda, J. Nocoń (red.), *Kształcenie porozumiewania się*, Opole.
- Wojtak M., 2004, *Gatunki prasowe*, Lublin, s. 301–307.
- Worsowicz M., 2013, *Nowatorstwo tekstów poradnikowych (wybrane przykłady prasowe)*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica”, 13, s. 405–413.
- Żarski W., 2008, *Książka kucharska jako tekst*, Wrocław.
- Żarski W., Staniów B. (red.), 2010, *Dobra rada nie zawada: rady, porady, poradniki w języku, literaturze i kulturze*, Koszalin.
- Żarski W. (red.), 2013, *Kondensacja i kompresja w języku, tekstach i kulturze*, Wrocław.

The structural aspect of a diet handbooks

Summary

The article describes the structure of dietary handbook. Research material was four handbooks published in years 2013–2014 which were analyzed with method proposed by Maria Wojtak. Similar structure of compositional pattern in all investigated material was shown. The diet handbook is a specific usable text, which is the implementation of a guide discourse. Undoubtedly, its construction was influenced by cultural and social conditions and the demand for popular science literature from the guide trend. Although such texts play a significant role in the contemporary communication space, it is worth focusing their research attention on them. Given the fact that the phenomena described are interdisciplinary, it should be noted that this is due to the fact that such texts are nowadays not only informative, but also advertising.

Keywords: handbook, advice discourse, text, structure.